

HEIMSINS BESTU TÍÐINDI

Heimsins Bestu Tíðindi er ein sjálvstøðugur miðil, sum skrivar stuttar greinir í Dimmu. Vit leggja dent á tíðindi, ið lýsa burðardygg menning og viðurskipti, ið ikki fáa nógv rásarúm í stóra miðlaheiminum. Heimurin er ikki einans fullur av trupulleikum, men rúmar eisini framgongd og loysnum. Vit á Heimsins Bestu Tíðindum halda, at tað er týðningarmikið eisini at varpa ljós á hesi tíðindi. Fleiri tíðindi kunnu lesast á leinkjuni www.verdensbedstenyheder.dk. Harafturat eru vit at finna á sosialu miðlunum.

Holið í osonlagnum yvir Antarktis er minkað við tí, sum svarar til 400 ferðir støddina á Føroyum
Mynd: Christopher Michel

Osonlagið lekist aftur

Í fjør vóru 30 ár liðin síðani altjóða avtala var gjørd, ið skuldi steðga osonlagnum í at tynnast alt meiri. Nýggjastu kanningar vísa nú á, at málið við søguligu semjuni er rokkið, og at osonlagið harumframt er vorðið tjykkri aftur

Hjalte Zacharewicz og Lív Reynheim

Okallaða Montreal-protokollin, ið hevur fulla heitið Montreal Protocol on Substances That Deplete the Ozone Layer, byggir á ein altjóða sáttmála, sum lond úr øllum heiminum skrivaðu undir í september 1987, og varð sett í gildi 1. januar 1989. Partarnir samráddust um at steðga útláti av kemiskum evnum, sum eitt nú CFC, ið var staðfest at vera fremsta orsök til, at osonlagið varð órógvad.

Semjan hevur megnað at steðga meginpartin av útlátinum av CFC-evnum, ið vóru at finna í eitt nú køliskápum og spreiddum. Tey eru gassevni, sum eru evnasambond millum klor, fluor og kolevni, og vera vanligar nevnd freon. Í 1985 gjørdust granskarar av fyrstan tíð varugir við, at osonlagið yvir Antarktis var farið at tynnast. Tey skelkaðu heimin, tá tey ávístu, at freon var í holt við at bróta niður osonlagið, og hvussu álvarsligar fylgjur hetta kundi hava við sær fyri bæði menniskju, djór og plantur.

Helge Jønch-Sørensen starvast sum granskari á Danmarks Meteorologiske Institut, DMI. Hann greiðir frá, at talan var um vísindalig prógv, sum peikaðu á eina ítøkiliga katastrofu, um heimsins leiðarar ikki fingur gjørt okkurt við støðuna sum skjótast. Av júst teirri orsök bar til

at fáa eina altjóða avtalu í lag innan stutta tíð, sum heimsins lond í roynd og veru hava hildið líka síðan.

Í sambandi við 30-ára hátíðarhaldið fyri semjuna í fjør, kallaði fyrrverandi ST-aðalskrivarin Kofi Annan Montreal-protokollina fyri ta mest væleydnaðu altjóða semjuna nakrantíð. Og Helge Jønch-Sørensen tekur undir við honum: “Vit hava leingi verið varug við, at semjan hevur megnað at minka um útlátið av gassi, sum oyðileggur osonlagið. Men vit hava bíðað eftir, at osonlagið sjálvt verður ávirkað, og tað síggja vit nú. Fram til ár 2000 gjørdust holini í osonlagnum yvir Antarktis alsamt størri, men eftir aldarSKIftið eru tey vorðin støðug. Nú bíða vit bert eftir, at vit við vissu kunnu siga frá, at osonlagið lekir seg sjálvt, tí gongdin fer tann vegin.”

Hóast góðu úrslitini, vænta granskarar, at mongdin av skaðiligum freon-gassi í lofthavinum ikki kemur niður á somu mongd, sum í 80'unum, fyrr enn um eini 30 ár, tí freon er so torført at bróta niður. Og harumframt eru nógv onnur gassevni, sum ávirka osonið í lofthavinum. Men tó at tað gongur seint fyri seg, so er jaliga gongdin ivaleys. Í 2016 vísu granskarar úr lærda háskúlanum í Leeds á, at umhvarvið á holum í osonlagnum yvir Antarktis er minkað við eini vídd, sum kann samanberast við 400 ferðir Føroyar. Samstundis er osonlagið vorðið tjykkri.

Hetta er hent ímillum ár 2000 og 2015, og framgongdin hjá osonlagnum heldur fram í dag.

3 GÓÐ HEILSA
OG VÆLVERA

13 VEDURLAGS-
ÁTØK

16 FRÍÐUR, RÆTTVÍSI
OG STERKIR STOVNAR

17 SAMSTØRV
UM HEIMSMÁLINI

HEIMSMÁL
fyri burðardyggari menning